

# Statsminister J. O. Krags tale

i Grønlands Radio, 1966

Det er i år 18 år siden statsminister Hans Hedtoft her i Godthåb holdt møde med de grønlandske Landsråd. Hans rejse herop, hans iagttagelser i Grønland, den varme velkomst han fik, den interesse for Grønland, der vågnede i ham og som var afgørende for ham i de få år han havde tilbage at leve i, kom alt sammen til at betyde et historisk vendepunkt i Grønlands udvikling. Den store Grønlandskommission blev nedsat. Dens opgave var at gennemgå alle de problemer, som forekom i Grønland med henblik på den sociale, samfundsøkonomiske, politiske, kulturelle og administrative udvikling. Kommissionen blev nedsat i november 1948 og afgav sin store betænkning i februar 1950. Allerede i maj måned samme år vedtog Rigsdagen 8 meget betydningsfulde love for Grønland. Det er disse love, som i det store og hele har dannet baggrund for den vældige udvikling, der siden har fundet sted, og som helt har ændret den økonomiske politik i Grønland og indledt en ny tid.

I monopoltiden byggede statens grønlandspolitik på den hovedregel, at Grønland økonomisk skulle hvile i sig selv.

Staten skulle hverken tjene på Grønland eller give tilskud til forbedringer af befolkningens levevilkår. Som følge heraf var mulighederne for økonomisk udvikling i Grønland stærkt begrænset. Denne grundregel anså man indtil den store Grønlandskommission for en selvfølge. Nu ville vi lige så klart anse den for at være forældet og utilstrækkelig til at løse Grønlands problemer og udvikle Grønlands muligheder.

Formålet med lovkomplekset af maj 1950 var i erhvervsøkonomisk og kulturel henseende at udvikle det grønlandske samfund. Men betingelsen for at en ny udvikling kunne finde sted var, at der blev foretaget store investeringer i Grønland. Det blev en central opgave for Grønlandskommissionen at udarbejde et investeringsprogram, der tog sigte på at skabe forudsætningerne for udviklingen af et industrialiseret erhvervsliv. Da man næsten stod på bar bund, måtte der anvendes meget betydelige summer på denne udbygning. Der måtte bygges havne og veje, el-værker, bådewærfter o. s. v. Dertil kom, at udviklingsprocessen i retning af højere produktivitet ikke kunne komme i gang,

med mindre der samtidig blev gennemført betydelige investeringer i sygehuse, skoler, boliger m. v.

Et meget iøjnefaldende træk ved udviklingen siden 1950 er, at statens investeringsudgifter i perioden 1950-66 har udgjort ca. 1,2 milliarder kroner eller gennemsnitlig ca. 75 mill. kroner årlig. I denne forbindelse er det mig en glæde at kunne sige, at der bag ved disse betydelige investeringer står et enigt folketings. I folketetinget kan de politiske partier ofte udveksle mange og drøje bemærkninger om, at nu må staten spare, men når det gælder investeringerne i Grønland, er vi alle enige om, at Danmark har en århundredgammel forpligtelse, som ingen ansvarlig politiker vil søge at slippe uden om.

Dette besøg i Grønland er mit første besøg, og jeg savner derfor et erfaringsgrundlag for at kunne bedømme den udvikling, der har fundet sted siden 1950. Jeg har dog med interesse fulgt udviklingen og dens foreløbige resultater, og jeg kan sige, at Grønland i grønlandsministeren har en fortaler, der med styrke og varme går ind for Grønlands udvikling efter de opstillede mål.

Selv om jeg kun har været få dage i Grønland, er jeg klar over, at mange opgaver endnu står tilbage at løse, og at der fortsat fra statens side må investeres betydelige summer i Grønland.

Foruden tilførsel af kapital til investeringer har ønsket om at forbedre befolkningens levevilkår givet sig udtryk i en stigning i statens løbende driftsbetillinger til Grønland. I begyndelsen af 1950-erne var statens årlige driftsudgifter ca. 30 mill. kroner i gennemsnit, og

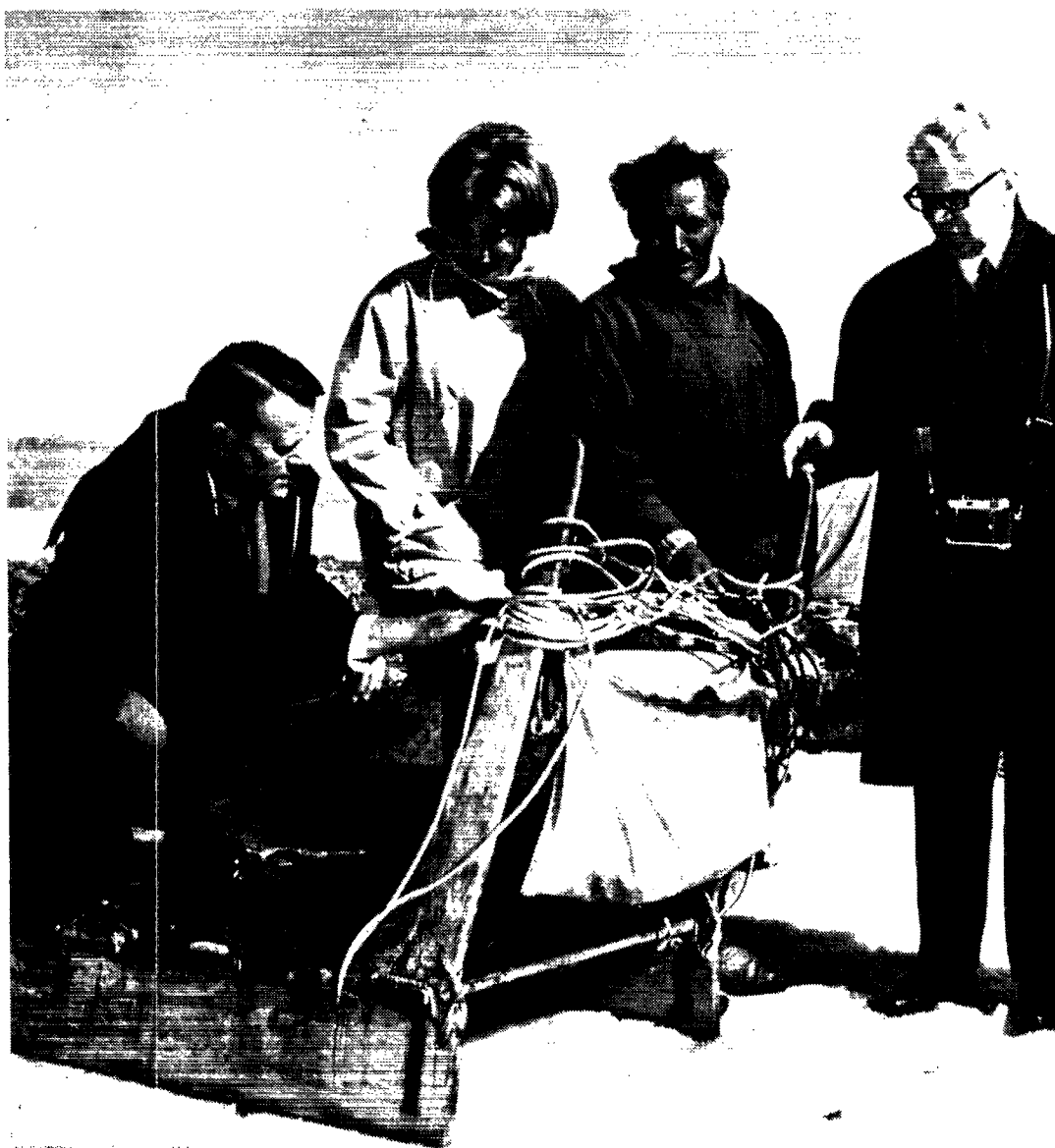
på finansloven for indeværende år er driftsudgifterne til Ministeriet for Grønland bevilget med 167 mill. kroner. Anlægsudgifterne er i samme periode steget fra ca. 25 mill. kroner til knap 190 mill. kroner årligt.

Den økonomiske politiks endemål er fortsat at hæve den grønlandske befolknings levestandard, hvilket da også er sket. Befolkningens levestandard fordelt pr. indbygger er mere end 3-doblet siden 1950. Realværdien af den købekraft, der individuelt står til rådighed pr. indbygger, er godt og vel fordoblet, men samtidig er det kollektive konsum godt og vel 6-doblet.

Siden 1950 er der også sket det glædelige og rigtige, at den grønlandske befolknings medbestemmelsesret og medansvar for udviklingen i Grønland stadig er øget. Ved grundlovsændringen i 1953 blev Grønlands stilling som en ligeberettiget del af det danske rige stadfæstet. En sådan målsætning for den grønlandske befolknings politiske medvirken indebærer naturligvis ikke, at man under alle forhold skal tilstræbe ordninger helt svarende til dem, der gælder i det øvrige land. Jeg finder det vigtigt, at man gør sig helt klart, at Grønland ofte har sine egne problemer, der skal løses på en anden måde end i det øvrige Danmark.

Landsrådets og kommunalbestyrelsernes selvstændige dispositionsret bør udvides, efterhånden som udviklingen gør det muligt. Jeg hilser med tilfredshed forslaget om, at Grønlands landsråd selv vælger sin formand og selv opretter et sekretariat, der kan tilrettelægge landsrådets betydningsfulde arbejde.

Planlægningen af det offentlige virk-



*Jens Otto Krag, fru Helle og grønlandsminister Carl P. Jensen i Dundas sammen med den navnkundige slædekører Qavigarssuaq, der deltog i Knud Rasmussens store slæderejse til Alaska.*

somhed må foregå under landsrådets medvirken, og Grønlandsrådet, hvor grønlandske politikere og repræsentan-

ter for landsrådet på lige fod sammen med danske politikere har sæde, er derfor en værdifuld nyskabelse, idet det er

en af dette råds vigtigste opgaver at koordinere det offentlige investeringer i Grønland.

I en så vældig udviklingsproces, som den der i disse år foregår i Grønland, er det af den allerstørste vigtighed, at man ikke famler i blinde, at man ikke disponerer efter mere eller mindre pludselige indskydelser, men at der finder en fast og målbevidst planlægning sted, hvor alle det grønlandske samfunds problemer bedømmes ud fra en helhedsbetragtning. Alle sider af samfundslivet hænger sammen. Man må sørge for, at man ikke tvinger udviklingen frem på visse enkeltområder med det resultat, at andre områder sakker bagud.

Udviklingen må både af menneskelige og samfundsmæssige hensyn ske så harmonisk som muligt. Dette er naturligvis et mål og et ideal, der kun nås i praksis i et vist omfang.

Det er glædeligt, at der i de seneste år, først af Grønlandsudvalget af 1960 og senere af Ministeriet for Grønland og Grønlandsrådet, er udarbejdet en helhedsplan for udviklingsarbejdet i Grønland. Disse planer er udarbejdet i nøje samarbejde med folkevalgte grønlandske repræsentanter og institutionsledere i Grønland, og der er opnået bred tilslutning til de hovedsynspunkter, der ligger bag udviklingsplanerne.

Selvfølgelig kan det ikke undgås, at der også i fremtiden vil blive truffet dispositioner som ved en efterfølgende betragtning viser sig at være mindre hensigtsmæssige. Men ved de arbejder, der er udført, har man søgt at gøre det bedst muligt. Vi har fra dansk og grønlandsk side været fælles om at træffe

afgørelserne. Vi vil være fælles om at dele ansvaret.

Jeg har flere gange været inde på, at der, siden nyordningen i Grønland tog sin start i 1950, fra den danske stats side er ydet store beløb til det grønlandske samfund. Der findes imidlertid i alle samfund en sammenhæng mellem befolkningens egen økonomiske aktivitet og fremgangen i indkomsterne. Den grønlandske befolknings personlige indkomster kan og skal ikke bygge på permanente tilskud fra statskassen. Statskassens tilskud til Grønland skal være en hjælp til selvhjælp. En anden politik ville ikke være i overensstemmelse med det grønlandske samfunds interesser i det lange løb, idet den økonomiske udvikling da ikke ville blive bestemt af egen indsats, men af tilskud udefra.

Den grønlandske befolknings egen indsats i produktionen er derfor en forudsætning for høj levestandard. Hertil må staten bistå ved at tilrettelægge en effektivisering af fiskeriet, ved udvidelse af helårsfiskeriet på bankerne med større fiskefartøjer. Det er også en forudsætning for en kraftig økonomisk og social fremgang for den grønlandske befolkning, at uddannelsen fortsat udvides og forbedres, således at den grønlandske befolkning i voksende omfang selv kan dække efterspørgslen efter forskellige kategorier af arbejdskraft. Uddannelsen har derfor en fremtrædende plads i investeringsplanen.

Det er en voldsom udvikling, der har foregået i det grønlandske samfund, og denne udvikling vil blive forstærket i de kommende år. Mange mennesker vil foretrække at flytte fra de mindre bo-

pladser og udsteder ind til byerne, hvor der kan sikres dem en stabil beskæftigelse, og hvor de i højere grad vil få del i det moderne samfunds goder.

Alt sammen ting, der er nødvendige forudsætninger for, at den grønlandske levelfod kan stige.

Det er klart, at det for de mennesker, der bryder op fra et sted, hvor de har levet hele deres liv, kan være svært at komme ind til byerne. Man kan komme til at føle sig ene, og der vil i overgangstiden være mange vanskeligheder at kæmpe med, og man må derfor respektere de folk, som trods dette træffer beslutningen om at flytte ind til de grønlandske byer.

Det er glædeligt at konstatere, at der i Grønland i princippet er enighed om rigtigheden i den lokaliseringspolitik, som de ansvarlige myndigheder er gået ind for, og jeg håber, at man i byerne vil tage godt imod de nye medborgere, som flytter til.

Fra statens side må vi også gøre, hvad vi kan for at lette vilkårene for tilflytterne. Jeg tænker her ikke alene på, at der må skabes forudsætninger for en god og stabil beskæftigelse, men også på, at tilflytterne kan få gode boligforhold. Der er i Grønland – som så mange andre steder i verden – mangel på boliger, og selv om der i de forløbne år er gjort en stor indsats på dette område, føles mangelen stadig i de grønlandske byer.

Jeg er bekendt med, at Grønlandsrådet og landsrådet har henstillet, at boligbyggeriet forøges yderligere i de kommende år, og jeg kan her tilsige, at jeg i det omfang, de økonomiske mulig-

heder og de tekniske muligheder er til stede, vil gøre mit til, at de grønlandske ønsker på dette livsvigtige område bliver opfyldt.

Opbygningen af et effektivt socialvæsen må have særlig fremtrædende plads i de kommende års udvikling. Alvoren af de grønlandske sociale problemer er gentagne gange påpeget i de seneste år. Det gælder børnene, de enlige mødre, de gamle, de handicappede og andre vanskeligt stillede grupper. Deres problemer må hurtigst muligt afhjælpes, og landsrådet har taget initiativet til en væsentlig forbedring af de eksisterende sociale vedtægter.

Men dertil kommer, at vi må imødesee en skærpelse af de sociale problemer i de kommende år, med mindre der sker en radikal styrkelse af det forebyggende og behandlende sociale arbejde. Den hurtige samfundsudvikling, og ikke mindst tilflytningen til byerne, vil bevirke så stærke forandringer i familiernes livsvilkår og så afgørende brud med tilvant levesæt, at det ikke kan undgå at stille store krav til tilpasningsevnen for de fleste af de familier, der må underkaste sig disse forandringer. Dette gælder ikke mindst for tilflytterfamilierne. Mange må have støtte for at klare omstillingen socialt og menneskeligt.

Det bliver derfor én af de vigtigste opgaver i den nærmeste tid at opbygge en social hjælpetjeneste, der kan bistå og støtte familierne i denne overgangsperiode. Et forebyggende socialt arbejde, hvor rådgivning og vejledning kombineres med konkret støtte, er social og menneskeligt en nødvendighed, men det er også en forudsætning for, at de men-

neskelige tilpasningsproblemer ikke lægger sig hindrende i vejen for realiseringen af planerne for udviklingen af erhvervsliv, sundhedsvæsen og uddannelsesvæsen.

Denne opgave kan kun løses af grønlænderne selv, og jeg hilser med glæde det initiativ, der i dette forår er taget ved påbegyndelsen af uddannelsen af grønlandske socialmedhjælpere.

Jeg vil imidlertid gerne understrege nødvendigheden af, at dette arbejde følges op af en egentlig grønlandsk socialreform, og at kommunernes bestræbelser støttes ved, at der oprettes et centralt organ, der kan give fornøden sagkyndig bistand til det lokale arbejde, varetage uddannelsen af personale og i det hele samle og koordinere alle de mange bestræbelser på det sociale felt. Denne centrale myndighed må også sørge for, at udviklingen af socialvæsenet koordineres med udviklingen på andre samfundsområder. Jeg vil her navnlig pege på den intime forbindelse, der må etableres mellem det sociale område og arbejdsmarkedspolitikken.

Det er vigtigt for mig at understrege, at tilvejebringelsen af den sociale hjælpetjeneste og et centralt socialt organ bør ske snarest, således at apparatet er fuldt udbygget, inden lokaliseringsbestræbelserne for alvor tager fat for der ved at undgå, at de sociale problemer vokser os over hovedet.

Opbygningen af et effektivt socialvæsen må i dag tillægges samme vægt, som vi tidligere lagde på opbygningen af sundhedsvæsenet og uddannelsesvæsenet. Vi er derfor helt indstillet på at støtte de initiativer, der er taget på disse om-

råder af landsrådet og af kommunerne.

Det har gjort et meget stort indtryk på mig at møde så megen venlighed og hjertelighed, som er blevet mine rejseledsagere og mig til del. Det har for os alle været en stor personlig oplevelse at lære Grønland at kende og at møde den grønlandske befolkning.

De mange hjertelige ord, som er blevet sagt til os på rejsen, har varmet hjerterne, og jeg har fået en levende fornemmelse af, at den grønlandske befolkning føler samhørigheden med Danmark, og at der uanset at vi lever så langt fra hinanden, og uanset at vore livsbetingelser er så forskellige, alligevel er knyttet stærke bånd mellem Danmark og Grønland.

Med gensidig respekt i samarbejdet vil vi være i stand til at løse den opgave, der er så vigtig for Grønland og dermed for hele Danmark, nemlig at gøre Grønland til et samfund, hvor den grønlandske befolkning kan leve, og hvor befolkningen ved sin egen indsats kan opleve fremgang. Det gælder levevilkårene. Men det gælder også, at den grønlandske befolkning uanset ændringer og forbedringer i de ydre livsvilkår kan bevare og udvikle sin egen kultur og sit eget sprog.

Jeg vil også ved denne lejlighed rette en tak til alle, der er udrejst fra Danmark til Grønland for her at gøre en indsats ved at være med til opbygningen af det nye Grønland. Der stilles krav om store menneskelige kvalifikationer hos de folk, som har påtaget sig denne opgave. Det drejer sig ikke alene om at løse en arbejdsopgave inden for det felt, som man har påtaget sig. Hver enkelt udsendt, hvor han end er placeret, har

samtidig en pædagogisk og medmenneskelig opgave. Det er afgørende, at de udsendte kommer til Grønland med det rette sind. På arbejdspladserne træffer de grønlændere som landsmænd, som medarbejdere og som kolleger.

Med disse ord vil jeg rette en hjertelig hilsen til hele den grønlandske befolkning og udtale mit inderligste håb om, at Grønland må gå en lys og lykkelig fremtid i møde. Den danske regering vil bidrage hertil efter bedste evne.



*Jørgen Olsen, medlem af landsrådet fra 1967.*